

ВІДГУК

на дисертаційну роботу Ломачинського Богдана Геннадійовича «ФЕНОМЕН ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У КОМУНІКАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ БІБЛІОТЕКИ»

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. В епоху інформаційного суспільства феномен інформаційної культури постає визначальним чинником соціального розвитку, оскільки саме інформація стає базовим стратегічним ресурсом, який формує інтелектуальний, економічний та культурний потенціал держави. Швидке вироблення, накопичення та розповсюдження інформації зумовлює необхідність володіння високим рівнем інформаційної культури як для суспільства загалом, так і кожної особистості зокрема. Це передбачає здатність здійснювати пошук, відбір, аналітичну обробку та критичну оцінку інформаційних потоків, вміння інтегрувати отримані знання в практику ухвалення управлінських, професійних і життєвих рішень.

Сучасні інформаційні реалії характеризуються безпрецедентним зростанням обсягів даних, високою швидкістю їх обігу та різноманітністю каналів поширення, що створює як нові можливості, так і загрози, пов'язані з інформаційними маніпуляціями, дезінформацією та цифровими ризиками. Відтак, інформаційна культура набуває значення не лише інтелектуального ресурсу, але й важливого інструменту формування критичного мислення, медіаграмотності та інформаційної безпеки громадян.

У цьому контексті бібліотека, як провідний соціально-комунікаційний інститут, виконує стратегічну місію: зберігає та систематизує знання, забезпечує доступ до достовірних джерел інформації, сприяє розвитку інформаційних компетентностей користувачів та створює умови для їхньої інтеграції в глобальний інформаційний простір. Її діяльність безпосередньо

впливає на рівень інформаційної культури суспільства та сприяє підвищенню якості комунікацій в усіх сферах життя.

Вибір теми повністю відповідає сучасним науковим і практичним запитам, а її розробка має стратегічне значення для бібліотечної галузі України в умовах цифрової трансформації та глобальних інформаційних викликів.

Дослідження виконано в межах науково-дослідних робіт за темами «Бібліотечно-інформаційний комплекс в умовах трансформації наукових комунікацій» (2020 – 2022 рр; державний реєстраційний номер 0119U102405) і «Теоретичні та прикладні аспекти організації діяльності бібліотечно-інформаційного комплексу в сучасних умовах» (2020 – 2022 рр; Державний реєстраційний номер 0123U100642) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Наукова новизна отриманих результатів та їх обґрунтованість полягає у здійсненні комплексного аналізу джерельної бази та наукових підходів до дослідження феномену інформаційної культури, системному вивченні форм і методів її формування у комунікаційному просторі бібліотеки, а також у систематизації її багатозначного трактування як динамічного світоглядного, гносеологічного, аксіологічного та праксеологічного феномену.

Вперше теоретично обґрунтовано роль інформаційної культури бібліотек як цілісної багаторівневої системи соціально-комунікаційної взаємодії у протидії консцієнтальним війнам сучасності на особистісному, груповому та суспільному рівнях, з урахуванням аналітичної та методологічної складових. Узагальнено та удосконалено наукові підходи до вивчення постаті нового користувача бібліотеки цифрової доби — «цифрової людини», що зумовлює необхідність розбудови бібліотеки як відкритої, гнучкої системи, здатної проактивно взаємодіяти з користувачем і його інформаційними потребами в умовах жорсткої інформаційної конкуренції, забезпечуючи доступ до об'єктивної, перевіреної, змістовної інформації та формуючи світоглядні, пізнавальні й ціннісні орієнтири у протидії глобальним загрозам.

Запропоновано модель інформаційної культури сучасної бібліотеки з активним залученням аналітико-комунікативної компоненти, орієнтованої на розширення можливостей інформаційного обслуговування та сприяння процесам управління знаннями.

Уточнено змістовне наповнення понятійної бази інформаційної культури бібліотеки відповідно до чинних законодавчих і нормативно-правових актів, сутнісні особливості реалізації концепції цифрового громадянства у бібліотечній діяльності, а також роль культури управління знаннями у формуванні інформаційної культури наукових бібліотек. Окремо проаналізовано бібліотечні практики застосування технологій медіакультури для підвищення рівня медіакомпетентностей і розвитку критичного мислення, а також визначено ключові компоненти комплексу організаційних, нормативно-правових і технічних заходів, спрямованих на зміцнення інформаційної безпеки бібліотеки як цілісної інформаційно-комунікаційної системи в умовах глобалізаційних викликів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені у дисертаційному дослідженні теоретичні положення, аналітичні висновки та запропоновані рекомендації можуть бути впроваджені у практичну діяльність бібліотек України з метою підвищення ефективності інформаційного обслуговування та розвитку інформаційної культури користувачів.

Результати роботи можуть бути використані у закладах вищої освіти під час викладання навчальної дисципліни «Інформаційна культура» як у процесі підготовки фахівців за спеціальністю В13 «Бібліотечна, інформаційна та архівна справа», так і при розробленні та реалізації програм підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам свідчить про високий рівень виконання дослідження. Структура дисертації логічна та послідовна, включає вступ, три розділи з восьми підрозділів, висновки та обґрунтований список використаних джерел

(484 позиції). Загальний обсяг роботи складає 317 сторінок, з яких 220 сторінок становить основний текст.

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його методологію, наукову новизну, теоретичне і практичне значення, зазначено особистий внесок здобувача та наведено інформацію про апробацію результатів і публікації.

Перший розділ розкриває еволюцію наукових підходів до вивчення інформаційної культури, її роль у системі бібліотечнознавчих і культурологічних знань та значення бібліотеки як соціально-комунікаційного інституту в умовах цифрової доби. Обґрунтовано багаторівневу структуру інформаційної культури, що інтегрує медіа- та цифрову складові, сприяє формуванню національної ідентичності та інформаційної безпеки, а також розглянуто виклики цифрової трансформації та формування «цифрової людини».

Другий розділ присвячено сучасним тенденціям розвитку інформаційної культури бібліотек, підвищенню цифрової та медіаграмотності громадян і професійних компетентностей бібліотечних працівників, системі підвищення кваліфікації та дистанційним формам навчання. Досліджено специфіку академічних бібліотек як центрів знанневого обслуговування та міждисциплінарного управління знаннями. Розглянуто роль бібліотек у протидії інформаційній війні, формуванні національної ідентичності та збереженні культурної пам'яті через цифровізацію книжкових фондів та розвиток книжкової екосистеми.

Третій розділ висвітлює проблематику медіакультури та медіакомпетентності, трансформацію бібліотечного медіапростору, розвиток віртуальних платформ і застосування інноваційних інструментів бібліотечного маркетингу. Показано ефективність соціальних медіа у популяризації національної спадщини, міжбібліотечній співпраці та реалізації суспільно значущих проєктів. Висвітлено роль бібліотек та закладів освіти у розвитку відкритих освітніх платформ, модернізації технічного забезпечення та

підвищенні медіаграмотності через курси, тренінги, флешмоби та віртуальні виставки.

Висновки логічно узагальнюють результати дослідження та відповідають меті і завданням дисертації.

Репрезентативний *список джерел* свідчить про достатній рівень опрацювання наукової проблематики та підтверджує завершеність і наукову обґрунтованість роботи.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій у наукових публікаціях. Основні положення дисертаційного дослідження викладено автором у 24 публікаціях, з них 5 одноосібних статей у наукових фахових виданнях України, категорії Б за спеціальністю 029, підрозділ у колективній зарубіжній монографії (у співавторстві), 14 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності. У ході рецензування дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, текстових запозичень без посилань, фабрикацій та фальсифікацій) не виявлено. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, всі результати дослідження належать автору особисто.

Дискусійні положення та зауваження по дисертації. В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, його науковий рівень та здобуті результати, вважаємо за доцільне вказати на певні дискусійні положення та висловити окремі зауваження й побажання.

1. Наголошуючи на важливості емпіричних досліджень і позитивно оцінюючи анкетне опитування, проведене в рамках дисертаційного дослідження, хочемо зауважити, що, на наш погляд, при описі методології дослідження та при інтерпретації його результатів не вистачає обґрунтування репрезентативності вибірки та аналізу наявності або відсутності кореляції між особистісними характеристиками респондентів та їх відповідями. На сторінці 24 (у вступі) автор зазначає, що «з метою емпіричного вивчення актуального

стану інформаційної культури бібліотек у контексті цифрової трансформації та сталого розвитку було застосовано метод анкетування, що дозволив охопити широку аудиторію респондентів та забезпечити репрезентативність зібраного матеріалу. У анкетуванні взяли участь студенти гуманітарних спеціальностей Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, Білоцерківського національного аграрного університету та Білоцерківського гуманітарно-педагогічного коледжу. Загальна кількість учасників становила 90 студентів першого-четвертого курсів. Вибірку склали молодь з усіх регіонів України. Середній вік респондентів становив 19 років». У Додатку 13 наведено запитання та відповіді респондентів. Водночас, у роботі відсутні відповіді на запитання, які б дозволили глибше охарактеризувати респондентів (зокрема, демографічні характеристики - вік, стать, регіон), а також немає вказівки, який відсоток від загальної кількості студентів гуманітарних спеціальностей зазначених закладів вищої освіти становлять 90 опитаних. Крім того, відсутня інформація про час проведення дослідження (конкретний рік чи період), що ускладнює інтерпретацію результатів у динаміці та співвіднесення їх з актуальними соціально-інформаційними процесами.

2. У дисертаційному дослідженні автор обґрунтовано й послідовно звертається до «Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки», що є нормативно-правовим актом у зазначеній сфері. Водночас, на нашу думку, при визначенні перспектив розвитку цифрового суспільства в Україні доцільно було б доповнити аналіз і посиланням на аналітичний документ Українського інституту майбутнього «Україна 2030Е — країна з розвинутою цифровою економікою», який пропонує стратегічне бачення та довгострокові орієнтири цифрової трансформації держави.

Важливо, що у своєму дослідженні, розглядаючи підходи до визначення цифрових компетентностей, Б. Ломачинський обґрунтовано посилається на «Європейську систему цифрових компетентностей для громадян (DigComp)» та розроблену на її основі Міністерством цифрової трансформації України

«Рамку цифрової компетентності для громадян України» (ст. 85). Аналізуючи форми, методи і напрями формування інформаційної культури в бібліотеках України, дослідник згадує також національний тест «Цифрограм» як важливий інструмент оцінювання рівня цифрової грамотності (ст. 124). Водночас у роботі відсутнє посилання та аналіз спеціалізованої версії цього тесту - «Цифрограму для бібліотекарів», використання якого було б доцільним у контексті визначення сучасних компетентностей бібліотечних працівників, а також під час розроблення й удосконалення навчальних програм з підвищення кваліфікації.

Висловлені побажання та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Ломачинського Б.Г., яка виконана на високому науково-методичному рівні та відзначається науковою новизною, теоретичним і практичним значенням.

Висновок. Дисертація Ломачинського Бориса Геннадійовича «Феномен інформаційної культури у комунікаційному просторі бібліотеки», подана на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022 р., та дає підстави для присудження Ломачинському Б.Г. ступеня доктора філософії зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Офіційний опонент:

кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри артменеджменту та
інформаційних технологій НАКККІМ

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ
КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
ПІДПИС ЗАСВІДЧУЮ
Ярослава ХІМІЧ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ КЕРІВНИХ КАДРІВ ТА
ДОСВІДНИЦТВО З ПІДВИЩЕННЯ
Ярослава ХІМІЧ